MAGYARÖRMÉNY
TUDÁSTÁR

Jelen dokumentumot a **Magyarörmény Tudástár** ingyenes digitális könyvtárból töltöttek le. A pontos felhasználási jogokat kérjük nézze meg a honlapon!

www.MagyarormenyTudastar.hu

Örmények az Árpád-házi és a következő királyok idejében, Ani feldulatása. Menekülés a szélrózsa minden irányába.

VI.

Mint a medréből kivert áradat, oly hatalommal nyomult Európa felé a keleti népvándorlás; egész területek lakóit kényszerítve magához, vagy a kereskedelmi vágytól űzetve gyakran községekkel, életrevaló, vállalkozó családokkal, előkelőségekkel egyesülve.

Ezen szövetkezetnek tulajdonítható, hogy Túroczi és Kézai magyar krónikások már Géza vezér idejében örményekről is említést tesznek: Miután nevezetes családfők a birodalom megalakulásakor Magyarországba költöztek : Géza vezér Sz. István és a többi királyok napjaiban még bejöttek csehek, lengyelek görögök... örmények, kik huzamosb idő óta ez országban letelepülvén, házasság által a magyarok közé beolvadtak és nemességet nyertek. Ezen nemzetek nem jöttek be titokban, sem a királyok akarata ellenére." 1) Erről tanúskodik Sz. Istvánnak Imre fiához intézett intelme: az idegeneket szívesen fogadd be a városokba."2)

Azért helyesen következteti a tudós Lukácsi, hogy az örmények a magyarokkal egyesülve részt vettek a honfoglalás nagy és nehéz munkájában.

Ezen esemény valódiságát erősíti meg Fejér György,3) midőn a beköltözött örmény gyarmat régisége- és jelentékenységéről igy szól: „Esztergom város főnöke bemutatja IV. Béla magyar királynak 1243-ban kelt és kettős pecséttel ellátott kiváltságlevelét, melyben hivatkozás történik magyar királyok által az örmények részére kiadott szabadságlevélre, de ez a tatár dúlás alkalmával, midőn Esztergom leromboltatott — elpusztult. Ezen köztudomású és használatban lévő szabadalmakat IV. Béla király egy uj szabadságlevél kiadása által biztosította;4) hasonlólag Kun László^ király 1281-ben az esztergomi örmények jószágát az Ágoston rendű szerzeteseknek adományozza, hogy részükre kolostort építhessenek."

A nemzeti múzeumban látható Bars megye Talmács községéből egy tojásdad pecsétnyomó a XV. század elejéről ily körirattal: „Sigillum parochiae Armenorum" (örmény plébánia pecsétje). Illyés András a Vöröstorony mellett egész örmény kereskedelmi rakhelyről emlékezik, a mit beigazol ezen törvény: „Görögöknek, örményeknek, ráczoknak, bolgároknak, dalmatáknak és egyéb nemzeteknek, kik kiváltképen a Török birodalomból szoktanak jöni és kereskedni, mind kiknek ez országban való szabados járások néha hasznos, néha pedig káros, hogy lött legyen az experientiák nyilván mutatják, ezután is annak okáért azoknak ez országban szabados járásoknak kereskedéseknek megengedése vagy némely időben megtiltása áll a fejedelmeknek díspositiojokban, ugy hogy az időknek és állapotoknak mivoltához képest communicalván a a Tanáts urakkal, ha mikor az országnak kárára és ártalmára fogna ismertetni, Ország közönséges gyűlésit és végezésit arra nem várván, ha ugy itélik lenni alkalmatosnak, suspendálhassák akár mikor a Fejedelmek azoknak szabados járásokat és kereskedésüket."

1Turoczi Chronic c. 12. pag. 33. Keza Chronic. c. 8.
2Decret. liber I. capit. 6. Lukácsi Kristóf: Magyarok őseiéi 245 1.
3Codex Diplom. V. 77 1.
4Approb. Const-regni Transil. anno 1632 tit. LII.

Azonban a mostan élő örmények elődei 1672-ben telepedtek le Erdélyben, kiknek őshona a jelenlegi Orosz-Örményországban, romjaiban is hatalmasan elterülő királyvárosnak, Aninak előkelő és gazdag egykori lakossága, azon Ani városnak, mely Sirág tartomány gyöngye, a kereskedelem központja, az ország kulcsa volt, hol ezeregy templom, százezer épület s egy millió lélek hirdeté Armenia jólétét, hatalmát, de Ani is csakhamar a „forgó gában fekvő Kis-Tatárországba, hogy az örmény ujabb áldozat legyen.

Jóllehet a tatárok száma mellett csekély az örmény haderő, de a „lenni vagy nem lenni,, tudat vitéz karokat teremt az örmények sorában, s az ostromzár alá vetett Kaffát fölmenti; nemsokára ujabb ellenséges elemmel, a törökkel egyesül a tatársereg és a várost 300 hajóval körülzárja. Az örmények látván, hogy a genuai köztársaság nem siet segítségökre és hogy a falak terjedelme s rozzant állapota miatt magukat fenn nem tarthatják, miután a városban az éhség is nőttön nőtt, esküvel kötelező szabad kivonulás feltétele mellett a várost feladták; azonban ennek ellenére 1475-ben az egyesült török tatár sereg Krimiát elpusztította s a lakosság főbbjeit felkon-czolta. Az üldözöttek az elveszni nem hagyó remény mentődeszkáira kapaszkodva Lengyelország és Moldova felé tartottak, Lemberg, Stanislau, Kámenicz, Mohilevi, Moldo-vában, Jassi, Suczava, Román, Fogsán és Botusán községekbe telepedtek; azonban itt sem találták fel azt a biztonságot, a miután oly régen vágyva vágytak, a rokon érzelmet, mely a szenvedéseket megenyhíti; sőt midőn Moldova fejedelme legféltettebb kincsüktől, vallásuktól és nemzetiségüktől is megfosztani akarta, e merényletnek fegyveres erővel ellentállottak. Ezen tarthatatlan állapot után földerült a béke hajnala, Erdély jó lelkű fejedelme tárt karokkal fogadja őket, hogy az uj haza nemcsak uj békeszerető, munkás népet nyerjen bennök, hanem a hazafiságnak terjesztő eleme, élő példányképei legyenek és maradjanak; igen, Budavára ostrománál 1686-ban jelenlevő Diodato János örmény iparos Bécsbe küldött felvilágosító levelei az ellenség helyzetéről,*) valamint az 1697-ben Besztercze védelmében hősiesen elvérzett örmények az Apaffiak idejében bebizonyiták honszeretetüket az uj haza iránt.

*) Molnár Antal Buda visszafoglalása 1. Armenia 3 1.